

Navn på elevgruppas medlemmer:	Signe Emilie Lynnebakken, Ingrid Knibestøl Moe, og Lea Frøysaa Eriksen
Navn på veileder:	Kusuma Beathe Chanont Bremset & Tove Sandell Hepburn
Tittel på oppgaven:	Ungdom og Økonomi: Sosialt press, vaner og økonomisk stress
Navn på skole:	Vågsbygd videregående skole
Klasse:	Psykologi 1 og Sosiologi og sosialantropologi
År:	2025

EILERT SUNDT- PRISEN

Ungdom og Økonomi: Sosialt press, vaner og økonomisk stress

Psykologi 1 og Sosiologi og sosialantropologi

Våren 2025

Vågsbygd videregående skole

Skrevet av Signe Emilie Lynnebakken, Ingrid Knibestøl Moe, og Lea Frøysaa Eriksen

Veiledet av Kusuma Beathe Chanont Bremset og Tove Anette Sandell Hepburn

Innholdsfortegnelse:

1.0 Innledning m/problemstilling	4
2.0 Hypotese.....	5
3.0 Teorier som kan forklare stress og press rundt pengebruk	6
4.0 Metode	8
4.1 Forklaring av spørsmålene i spørreundersøkelsen	9
5.0 Analyse av svar	11
6.0 Drøfting	19
7.0 Konklusjon	24
8.0 Kildeliste	26
9.0 Vedlegg	27
9.1 Vedlegg 2	32

1.0 Innledning m/problemstilling:

Denne forskningsrapporten handler om personlig økonomi og pengevaner hos unge. Vi har valgt å undersøke om det er forskjeller i pengevaner på Vågsbygd VGS og KKG.

Problemstillingen vi jobber ut ifra er «Hvordan kan økonomiske forhold og sosiale forventninger påvirke unges pengeforbruk. Er pengebruken og opplevelsen av sosialt press forskjellige mellom elever på KKG og Vågsbygd VGS?». Vi ønsker også å forske på om stereotypene som finnes om de forskjellige skolene er like utbredt som vi har inntrykk av.

Vi merker i oss selv og i vennegjengen at det er stort fokus på penger. Grunnet økt inflasjon opplever vi økt stress rundt økonomi og ønsker å undersøke om dette rammer flere.

Inflasjon skjer når det generelle prisnivået stiger, samtidig som valutaen synker i verdi, dette gjør at man må betale mer for samme vare enn før (Tripletex, u.d.). Statistisk Sentralbyrå (2025) uttaler at matprisene i Norge steg med hele 5,2 prosent fra 2023 til 2024. Dette er svært merkbart, spesielt i matbutikker og i kantinen, hvor prisene har økt drastisk.

Ifølge Ingrid Schou (2024), ble det gjort et forsøk hvor forskere delte deltakere som sliter økonomisk inn i to grupper. Den ene gruppen ble fortalt at bilen måtte på verksted, og den andre gruppen fikk ikke høre noe. Etterpå skulle begge gruppene løse samme oppgaver. Da så de at gruppen som fikk beskjed om at bilen måtte på verksted presterte betydelig verre enn den andre gruppen. I tillegg utførte de samme eksperiment med personer med høy inntekt. Her så de liten eller ingen effekt på deltakerne som ble fortalt om bilproblemene. For å prøve å oppnå en større reaksjon fra de med høy inntekt, fortalte forskerne at de skulle forestille seg en dyrere utgift, altså en vannlekkasje. Da hadde det samme effekt av nedgang i prestasjon på oppgavene som det første eksperimentet.

Dette kan tyde på at vår økonomiske situasjon påvirker vår tankegang. Hvis vi er stresset over økonomien, kan dette påvirke hverdagslige oppgaver, som prestasjonen på skolen. Dette kan føre til en ond sirkel, hvis man sliter såpass at man ikke klarer å komme seg ut av den dårlige økonomiske situasjonen. I tillegg til at man stresser over dårlig økonomi, som kan føre til nedgang i prestasjon, finnes det også andre konsekvenser. Merethe Kvam (2024), en journalist for NHI.no mener at økonomisk stress er mest skadelig for vår biologiske helse. Grunnen til det er at økonomisk stress påvirker veldig mye i livet. Det kan føre til konflikter innad i familier, sult, hjemløshet og sosial utestengelse.

I tillegg til økt stress rundt personlig økonomi ønsker vi å kartlegge forskjeller i pengevaner på Vågsbygd VGS og KKG.

KKG er Kristiansands største skole med over 1500 elever (Huvenes, 2024). Ifølge skolens hjemmeside tilbyr de studiespesialisering, toppidrett, salg service reiseliv, påbygg, helse og oppvekst, og IB. Vågsbygd VGS har cirka 500 elever og tilbyr musikk, dans, drama, påbygg, kombinasjonsklasser, studiespesialiserende og forskerlinje (Denne linjen er avsluttet, men elevene som går i VG2 og VG3 får fullføre). Alle linjene er studieforberedende.

Vi er svært klar over stereotypene knyttet til de to skolene og er interessert i å finne ut om skolenes rykter er reelle. KKG blir av mange sett på som en «kakseskole» hvor man må ha en spesiell type klær og ha mye penger for å bli akseptert. Dette pengepresset blir spesielt merkbart under russefeiringen, hvor elever på KKG har mer fokus på russebusser og russegrupper.

Den generelle oppfatningen av Vågsbygd er at det er en skole med «fattige» elever og mindre press på merkeklær og heller en kultur som oppmuntrer til brukthandling. Disse stereotypene gir oss en forestilling om at elevene på KKG har et høyere pengeforbruk enn elevene på Vågsbygd VGS. På bakgrunn av dette har vi noen hypoteser vi ønsker å finne ut av.

2.0 Hypotese

Hypotesene 1 og 2 bygger på «Er pengebruken og opplevelsen av sosialt press forskjellige mellom elever på KKG og Vågsbygd VGS?» og «Vi ønsker også å forske på om stereotypene som finnes om de forskjellige skolene er like utbredt som vi har inntrykk av».

1. Elever på KKG tjener mer og har et høyere pengeforbruk enn elevene på Vågsbygd VGS.
2. Elevene på KKG opplever mer press på pengebruk.

Hypotese 3 og 4 bygger på «Hvordan påvirker økonomiske forhold og sosiale forventninger unges pengebruk».

3. Unge opplever mye stress rundt penger
4. Unge må bruke penger for å være sosiale og være en del av en vennegjeng.

3.0 Teorier som kan forklare stress og press rundt pengebruk

I oppgaven anvender vi teorier og begreper fra både sosiologien og psykologien. Disse er Maslow behovspyramide, kognitiv dissonans, teorien om rasjonelle valg, subkulturteorien, konformitet og stereotyper. Vi reflekterer også rundt stress.

Behovspyramiden

Behovspyramiden ble utviklet av Abraham Maslow i 1943. Pyramiden inneholder fem forskjellige nivåer av behov alle mennesker streber etter å tilfredsstille. Behovene er rangert i et hierarki hvor de nederste behovene må dekkes før man kan dekke de over. Dette er imidlertid noe teorien har blitt kritisert for. Nederst i pyramiden ligger mangelbehovene. Disse må dekkes for å sikre optimal psykologisk og fysiologisk funksjon. Mangelbehovene er fysiologiske behov (som behov for mat, vann, varme, søvn og luft), trygghetsbehov (som innebærer behov for beskyttelse og trygge omgivelser) og sosiale behov (behov for å være sosial og å oppleve fellesskap). De to øverste nivåene i pyramiden er vekstbehovene: Anerkjennelsesbehov (behov for status, bekreftelse og ansvar) og selvrealisering (Behov for å uttrykke seg selv og være kreativ).

Teorien kan brukes for å forklare menneskers adferd, da man alltid vil strebe etter å dekke alle behovene (Svendsen, 2021). Penger er i dagens samfunn essensielt, både for å dekke våre grunnleggende fysiologiske behov, men også for å utvikle seg og dekke sosiale behov, anerkjennelsesbehov og selvrealisering. Elever kan oppleve ekskludering eller utestenging om de ikke har “riktig” type klær, teknologi eller andre goder. Dette kan gjøre at unge bruker mer penger enn de egentlig har tilgang på for å dekke sosiale behov. Har man ikke tilgang på penger til fritidsaktiviteter eller sosiale aktiviteter med venner kan man også oppleve utenforskap. Penger kan også knyttes til status og anerkjennelse. Har man tilgang til dyre goder kan man bli oppfattet som mer vellykket av seg selv og andre. Det å ha de nyeste og dyreste tingene kan være et symbol på sosial status. Det kan også gi en følelse av mestring og stolthet.

Teorien om rasjonelle valg

Teorien om rasjonelle valg, som beskrevet av Aanesen (2020), handler om at mennesker ønsker å ta valg som gir oss størst gevinst. Vi veier konsekvensene av handlinger mot hverandre og velger det som fremmer våre interesser. Verdssetter man muligheten for en stor

gevinst over risikoen for å få negative sanksjoner eller konsekvenser, vil man velge det førstnevnte.

Når det gjelder økonomi kan man bruke teorien for å forklare hvordan personer rettferdiggjør pengebruk ved å veie fordeler og ulemper mot hverandre. Man vil ta valg som maksimerer gevinsten, selv om det kan medføre økonomiske problemer. Dersom en person bruker mye penger på dyre klær og sosiale sammenkomster for å opprettholde sosiale forhold, vil gevinsten være anerkjennelse og tilknytning til andre. Mens konsekvensen er å bruke penger du i utgangspunktet skulle spart eller brukt til andre ting. Valget man tar kan virke rasjonelt for en person uten å være det for alle.

Subkulturteorien

En subkultur er en gjeng eller gruppe innenfor et større samfunn som har egne interesser, normer og verdier. De forskjellige normene i subkulturen kan gjøre at handlinger som anses som et avvik i det store samfunnet gir høyere status og anerkjennelse i subkulturen.

Eksempler på slike subkulturer kan være elever på en skole, en familie, et land eller en vennegjeng. Det kan være normer i en vennegjeng som tilsier at et høyt forbruk gir positive sanksjoner som status og anerkjennelse. Normene i denne vennegjengen er ikke nødvendigvis like normene som finnes i det større samfunnet eller i andre subkulturer. Er man en del av en vennegjeng med høyt forbruk som norm, kan det være vanskelig å begrense egen forbruk i frykt for negative sanksjoner som baksnakking, press og utenforskap (Aanesen, 2020).

Stereotyper

Stereotyper er tanker og verdier vi har til grupper av mennesker om hvordan de oppfører seg, tenker, og er generelt. Dette kan være knyttet til kjønn, yrke, religion, etnisitet, alder, legning, osv. Dette er en helt menneskelig reaksjon ettersom hjernen vår alltid vil prøve å kategorisere ting og personer ut ifra det vi allerede vet eller tror. Stereotyper behøver ikke være negative, men de kan bli skadelige om de utvikler seg til fordommer (Svendsen, 2021).

Før vi startet på prosjektet ville vi blant annet se på hva elever på KKG og Vågsbygd tenkte om den andre skolens pengevaner. Vi har merket at det er en del stereotyper knyttet til elever fra de to skolene, og at stereotypene også kan utvikle seg til fordommer i noen tilfeller. At KKG er en «kakse» / «sosse» skole går mye igjen og i disse stereotypene er det også underforstått at elever på KKG gjerne har bedre råd, mer penger, osv. enn elever som går på Vågsbygd VGS.

Konformitet

Store Norske Leksikon skriver at «*Konformitet er det at individer oppfører seg i tråd med gjeldene normer, enten det er innenfor en bestemt gruppe eller mer generelt.*» (Svartdal, 2024). Det kjente konformitets eksperimentet til sosialpsykologen Solomon Asch viser dette på en god måte. Han inviterer en gruppe ungdommer til å delta i eksperimentet der alle får tildelt hvert sitt ark med tre linjer på. Det er tydelig forskjell på disse linjene og deltakeren blir fortalt at de skal bestemme seg for hvilken de mener er kortest. I realiteten er det bare en person som blir forsket på. Alle de andre ungdommene samarbeider med Asch og har blitt fortalt på forhånd at de skal oppgi det samme gale svar. Alle sier svaret sitt høyt og Asch ville da se om den siste personen endret svaret sitt så det ville være det samme oppgitt av de andre ungdommene, eller om de holdt seg til svaret de hadde bestemt seg for tidligere. Den siste deltakeren ga nesten alltid galt svar, og i et intervju med deltakeren gjennomført i ettertid, uttrykte deltakerne at de ble ekstremt usikre på seg selv og svarene de hadde oppgitt (Dalsklev & Eimot, 2024).

For å være konforme, kan elever bruke mye penger på klær, sminke og sosiale aktiviteter. Dette gir dem en følelse av at de er en del av fellesskapet. Vi mennesker har et behov for å passe inn som sitter dypt i oss, selv om vi kanskje ikke er klar over det. I en artikkel fra Fædrelandsvennen forteller elever fra KKG at de ikke kjenner noe press på å ha merkeklær, men de legger merke til at det er det som er mest vanlig og at det er få som kler seg annerledes (Byklum, 2019).

4.0 Metode

Vi bruker kvantitativ metode i form av en spørreundersøkelse som deles med elever på Vågsbygd VGS og KKG. Spørreundersøkelsen gjør det mulig å nå ut til en større gruppe mennesker slik at vi kan måle «trender» i målgruppen vår- noe vi ønsker. Vi kan også unngå å trekke konklusjoner basert på unøyaktige data (Grønmo, 2024).

I resultatene på de tre første kartleggende spørsmålene ser vi at vi ikke har klart å få inn så jevne svar som vi var ute etter. For å få så gyldig svar som mulig ønsker vi at antall deltakere fra begge skolene var likere. Vi hadde blant annet store vanskeligheter med å spre undersøkelsen til KKG-elever. Vi delte den til våre bekjente gjennom sosiale medier og fikk hjelp av vår lærer til å dele den med andre lærere på KKG. I tillegg ønsket vi å henge opp

plakater med QR-koden til undersøkelsen på KKG men på grunn av skolens regelverk fikk vi bare henge opp en. QR-koden vår ble i tillegg deaktivert etter et visst antall dager etter den gratis prøveperioden var over, noe som fikk oss til å måtte avslutte spørreundersøkelsen før vi opprinnelig hadde tenkt.

4.1 Forklaring av spørsmålene i spørreundersøkelsen

Spørsmålene «*Hvilket trinn går du på*» og «*hvilket kjønn er du*» er kartleggende. Det gjør at vi får informasjon om hvem som deltar i undersøkelsen. Vi ønsker å ha en ganske jevn fordeling mellom jenter og gutter. Vi har bare lagt inn trinn på videregående som alternativ ettersom det er denne gruppen vi forsker på.

Spørsmålet «*Hvilken skole går du på*» faller under samme kategori som de første. Her har vi bare svarsalternativene Vågsbygd og KKG siden det er disse to skolene vi sammenligner. Er det folk som svarer alternativet “annet” vil vi se bort ifra disse svarene. Dette spørsmålet er essensielt for å kunne avdekke forskjellene vi antar finnes mellom Vågsbygd og KKG.

«*Hvor mye penger tjener du i en vanlig uke*» og «*Hvor mye penger bruker du i en vanlig uke*» gir oss muligheten til å se den generelle inntekten og forbruket hos respondentene våre. Det hjelper oss å svare på den første hypotesen vår.

«*Hva bruker du hovedsakelig penger på ukentlig*» gir oss muligheten til å kartlegge hva folk bruker penger på, og undersøke om det finnes en sammenheng mellom utgifter og det å delta i sosiale aktiviteter med venner. Dette har sammenheng med hypotese nummer 4. Det kartlegger også om elever bruker penger på ting som gjør at man «passer inn» som for eksempel sminke og klær. Dette kan indikere at de føler ett press for å ha de nyeste merkevarene for å passe inn i skolemiljøet og i vennegjengen.

«*Dere bruker mye penger i vennegjengen*» hjelper oss å utforske om det er sosiale grunner som påvirker pengebruk. Her skulle deltakerne velge mellom fem grader av enighet. Med dette kartlegger vi om det er kultur i vennegjenger for å bruke mye penger og om gruppepress fører til at det brukes mer penger. Påstanden bidrar til å bekrefte eller avkrefte hypotese nummer 2 og 4.

«*Du må ofte bruke penger for å være med vennene dine (for sosiale aktiviteter, ut å spise, shopping, russetid osv.)*» og «*Det er sosiale sammenkomster du ikke kan delta på fordi du ikke har penger (fester, shopping, bowling, kino, russetid osv.)*», er knyttet til hypotese nummer 4

og kartlegger om man er avhengig av å bruke penger for å kunne delta i sosiale sammenkomster.

«Hvilke påstander mener du at stemmer? (Merk av alle du mener)» kartlegger om deltakernes oppfatninger samsvarer med resultatene fra undersøkelsen. I tillegg gir det oss svar på hvor utbredte fordommene knyttet til skolene er. Det belyser også om elevers oppfatning av sin egen skole samsvarer med oppfatningene til de som ikke går på denne skolen.

Dette spørsmålet har 8 svarsalternativer som handler om skolenes rykte. Respondentene kan krysse av så mange alternativer de ønsker, og kan skrive egne påstander.

Ifølge Sigmund Grønmo (Grønmo, 2024), *«Kvaliteten til kvantitative data uttrykkes i form av reliabilitet og validitet. Reliabiliteten er uttrykk for hvor pålitelige data vi og, og hvor nøyaktig datainnsamlingen er foretatt. Validiteten viser i hvilken grad vi har data som er gyldige eller relevante for de problemstillingene som skal belyses»*. Dette har vi tatt utgangspunkt i når vi har formulert spørsmålene. I tillegg er generalisering viktig for kvantitative undersøkelser, dette er i midlertidig vanskelig å planlegge for i forkant, men vi har tatt tiltak for å kunne generalisere.

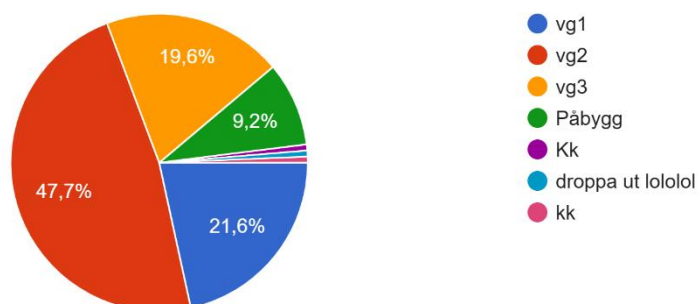
5.0 Analyse av svar

Totalt endte vi opp med 153 svar, hvor 50 var gutter og 91 var jenter (resten svarte «annet»).

Vi fikk 101 svar fra Vågsbygd og 46 svar fra KKG (resten svarte «annet»). Vi kommer videre inn på de konkrete forskjellene.

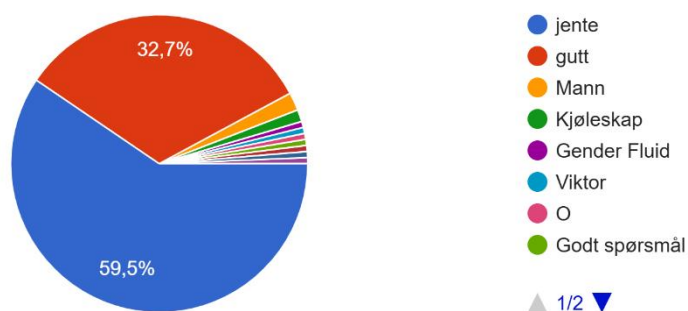
(Figur 1)

Hvilket trinn går du på?
153 svar

(Figur 2)

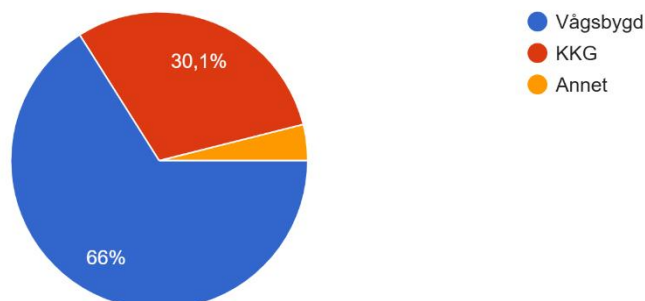
Hvilket kjønn er du
153 svar

(Figur 3)

Hvilken skole går du på?

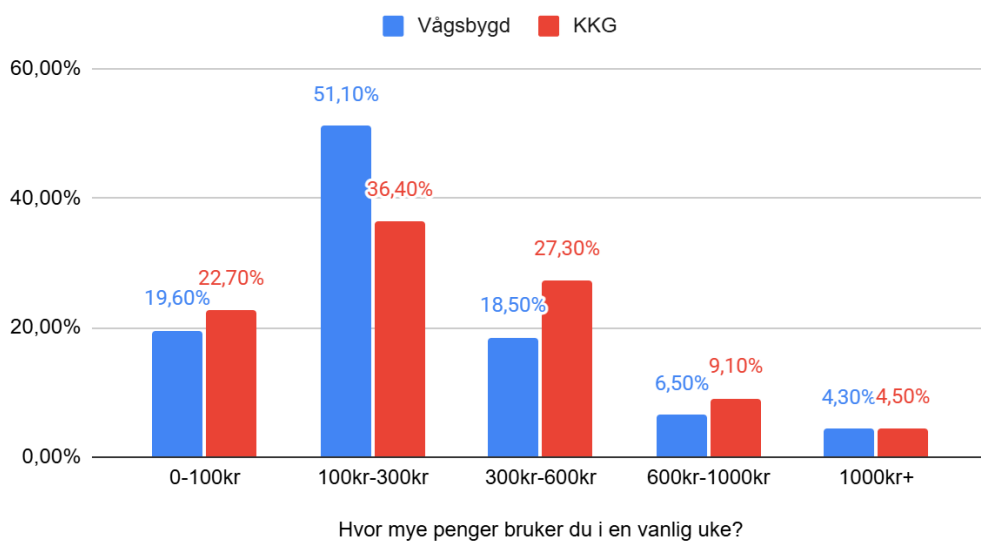
153 svar

På de tre kartleggende spørsmålene, er svarene veldig ujevne. Det er flere vg2 elever enn noen andre, og flere jenter enn gutter. I tillegg hadde vi vansker med å få respondenter fra KKG. Derfor er det overvekt av respondenter fra Vågsbygd VGS. Resultatet av spørsmålet om trinn og skole kommer antakelig fra at vi har delt undersøkelsen med personer i våre egne kretser. Videre i undersøkelsen har vi valgt å luke ut svar vi oppfatter som useriøse eller ikke relevante.

(Figur 4)

Vågsbygd VS KKG

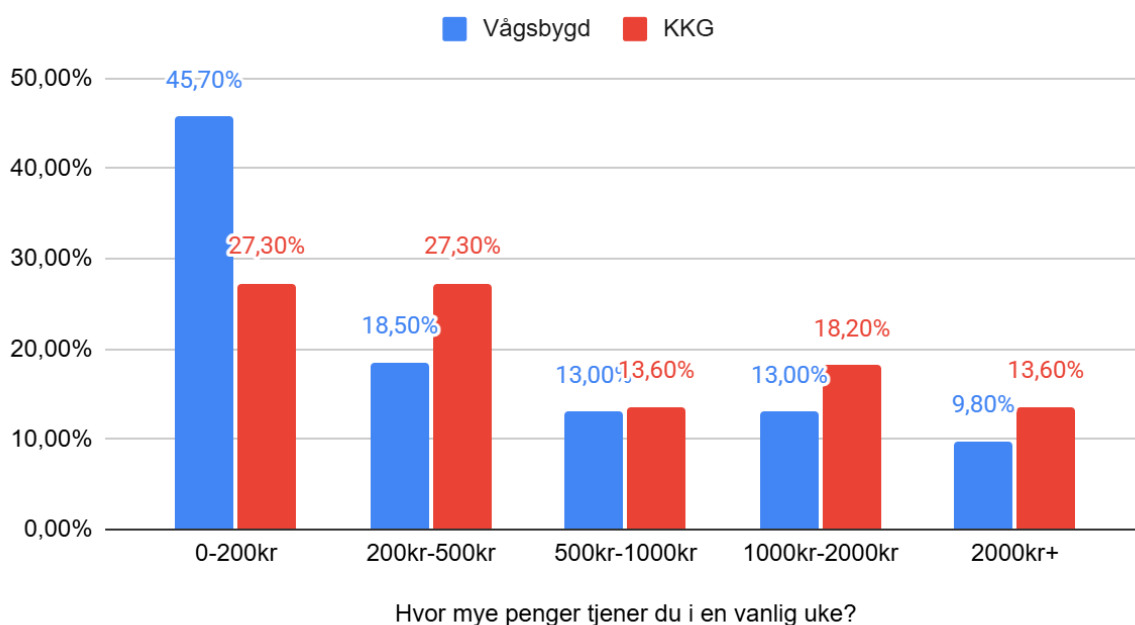

I figur 4 ser vi hvor mye respondentene bruker i en vanlig uke. Vågsbygd VGS og KKG sammenlignes. En større andel KKG-elever (22,7%) svarer at de bruker 0-100 kroner sammenlignet med

19,6% på Vågsbygd. Alternativet 100-300kr er det mest populære på begge skolene. Over halvparten av deltakerne fra Vågsbygd svarte dette, og 36,4% fra KKG. Flere KKG-elever (36,5%) har svart alternativet 300-600kr enn Vågsbygd (18,5%). Alternativ 600-1000kr er også mer populært på KKG (9,1%) enn Vågsbygd (6,5%). Det samme gjelder for alternativ 1000+ (KKG: 4,5% og Vågsbygd: 4,3%). Resultatet for dette alternativet er imidlertid ikke representativt da det er snakk om et veldig lavt antall elever. (4 fra Vågsbygd og 2 fra KKG). Vi ønsker derfor ikke å trekke dette videre inn i vår problemstilling.

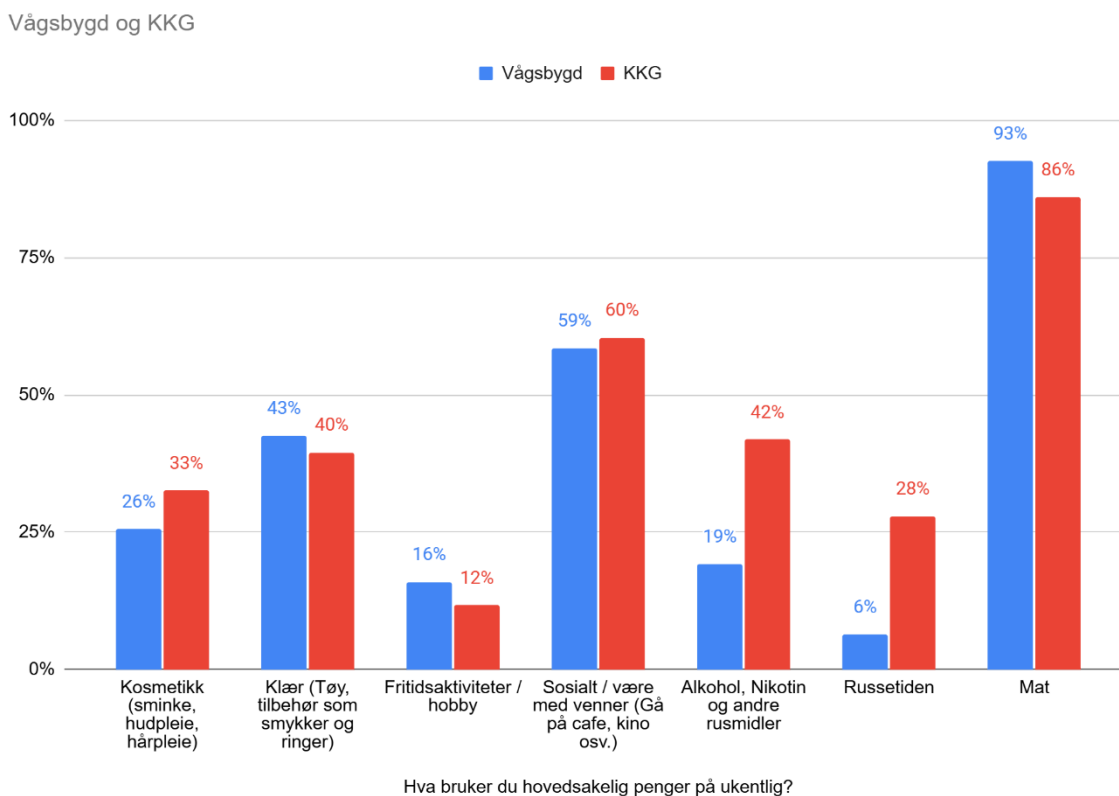
(Figur 5)

Vågsbygd VS KKG

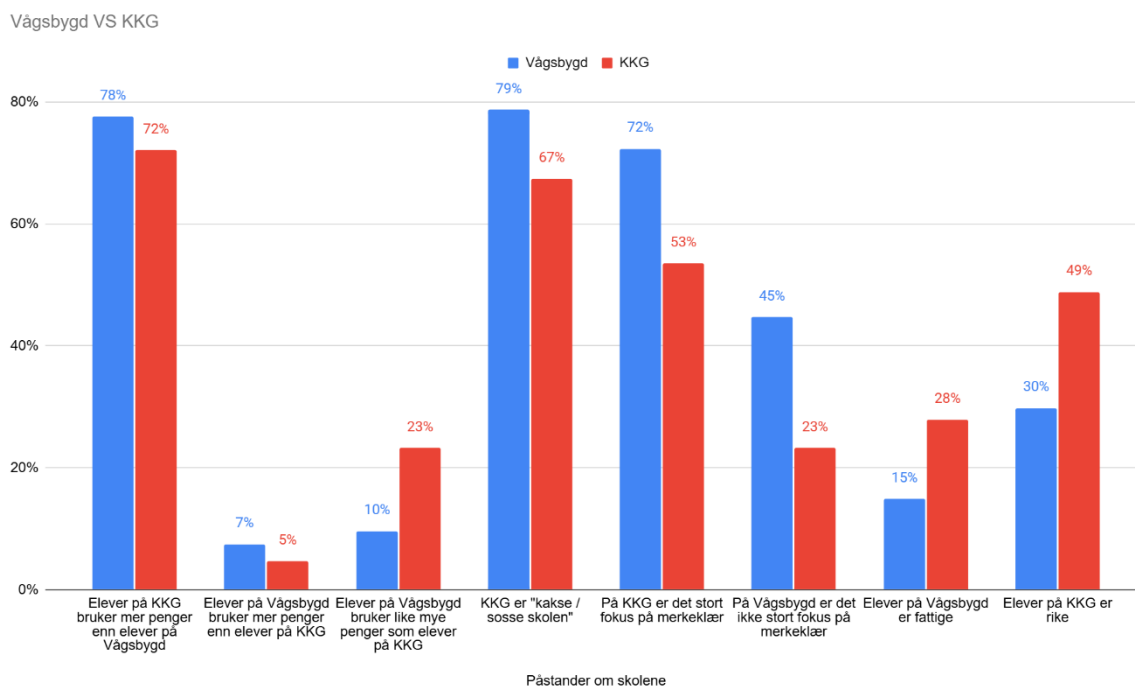
På dette spørsmålet ser vi at en noe større andel elever på KKG har svart de høyere kategoriene, mens Vågsbygd samles med 45,7% på det laveste alternativet 0-200kr. Resten av alternativene har en ganske jevn andel besvarelser fra KKG og Vågsbygd.

(Figur 6)

Resultatene på dette spørsmålet viser oss at mange av deltakerne hovedsakelig bruker pengene sine på mat. Vågsbygd VGS med 93%, og KKG med 86%. KKG elever svarer litt over dobbelt så ofte at de bruker penger på alkohol, nikotin og andre rusmidler. KKG har 42%, og Vågsbygd VGS har 19%. Elevene på KKG bruker nesten fire ganger så mye penger på russetiden enn Vågsbygd VGS. KKG har 28% mens Vågsbygd har 6%. Dette styrker poenget vi nevnte i innledningen om at KKG kanskje har en mer utbredt «russekultur». På de resterende alternativene er svarene ganske jevnt mellom skolene, uten vesentlige forskjeller. Hovedforskjellen mellom de to skolene er bare russetiden og Alkohol, Nikotin og andre rusmidler. I tillegg bruker begge skolene mye penger på det sosiale, 59% på Vågsbygd VGS og 60% på KKG.

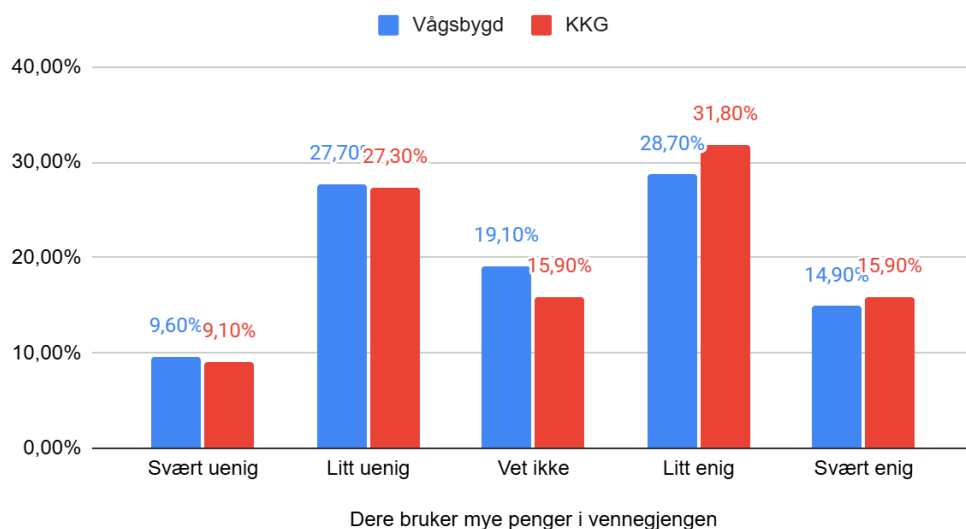
(Figur 7)

78% av Vågsbygd-elever og 72% KKG elever mener at «Elever på KKG bruker mer penger enn elever på Vågsbygd». Prosentandelene er relativt like, men med overvekt på Vågsbygd. Det indikerer en generell oppfatning på begge skolene at KKG elever har høyere pengebruk. Flere KKG elever (23%) mener at skolene bruker like mye penger, sammenlignet med Vågsbygd (10%). Svært få på begge skolene (KKG med 5%, og Vågsbygd med 7%) svarer at de tror elevenes pengeforbruk er likt mellom skolene. 72% av elever på Vågsbygd har et inntrykk av at det er høyt fokus på merkeklær på KKG mens bare 53% fra KKG er enige. 28% av elever på KKG og 15% av elever på Vågsbygd mener at elever på Vågsbygd er fattige. 79% av elever på Vågsbygd og 67% av elever på KKG mener at KKG er en «kakse/sosse» skole. 49% av elever fra KKG og 30% av elever fra Vågsbygd mener at elever på KKG er rike. Det er en stor enighet blant begge skolene at KKG bruker mest penger, og at de er en kakseskole.

(Figur 8)

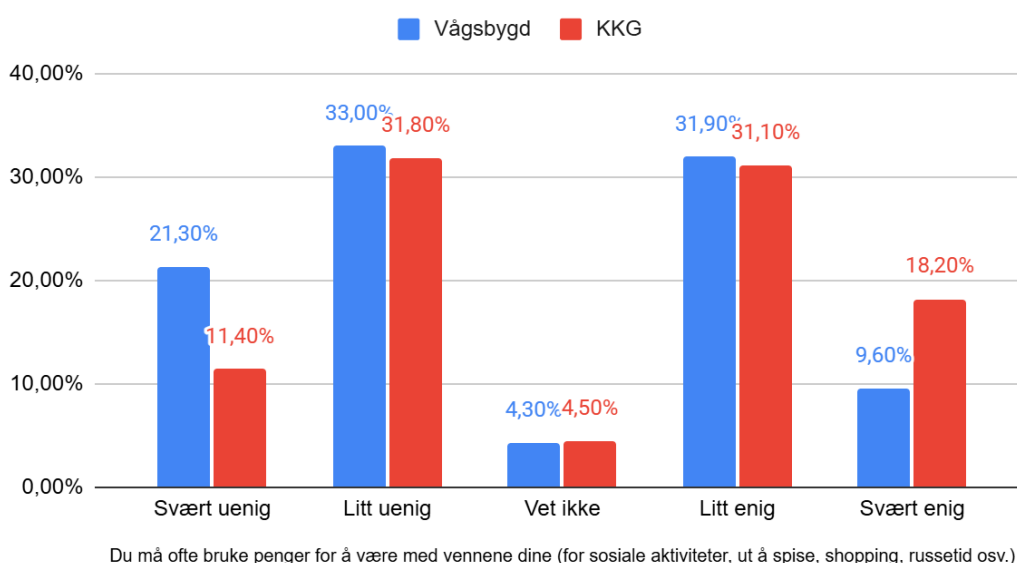
Vågsbygd VS KKG

På dette spørsmålet er det lite forskjeller mellom skolene. Deltakerne er også ganske jevnt fordelt utover alternativene, det er altså ikke en generell enighet om at vennegjengene bruker mye penger. Det er fortsatt en merkbar andel elever som sier seg litt enige eller svært enige i påstanden.

(Figur 9)

Vågsbygd VS KKG

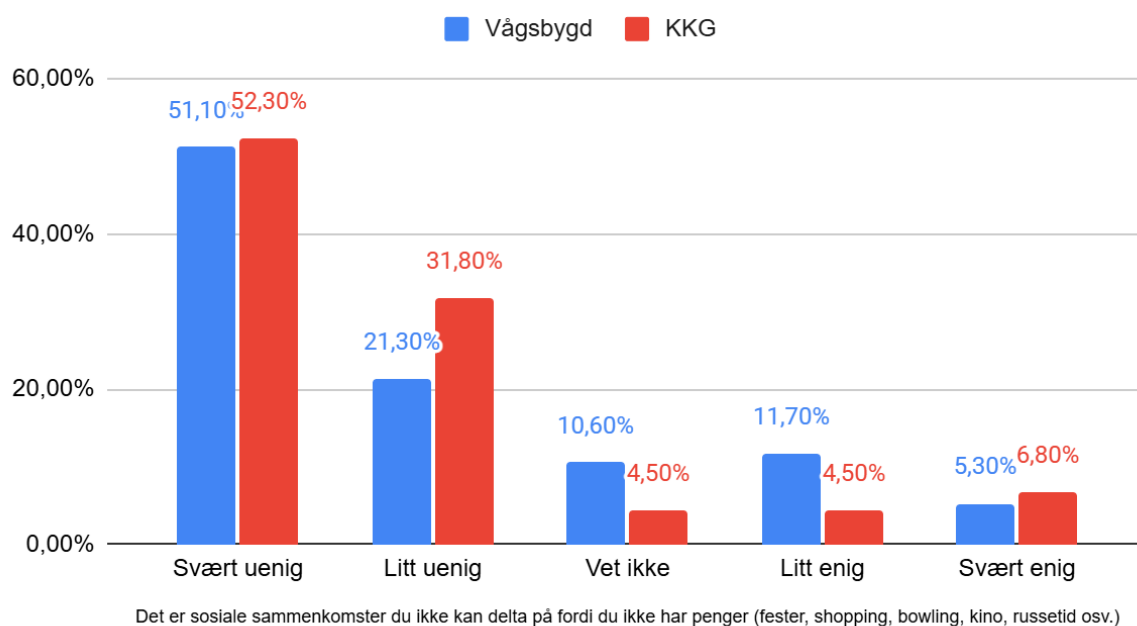

Her er svarene fra begge skoler ganske splittet mellom å være enig eller uenig. Det er ikke en generell samstemthet om ett av alternativene. Noe som er interessant å legge merke til er at en

større andel KKG-elever (18,2%) er svært enige sammenlignet med Vågsbygd-elever (9,6%). Det samme fenomenet oppstår på motsatt side hvor Vågsbygd-elever i større grad er svært uenige sammenlignet med KKG-elever. (Vågsbygd: 21,3% og KKG: 11,4%)

(Figur 10)

Vågsbygd VS KKG

Her er ett stort flertall på begge skolene svært uenige eller litt uenige i påstanden. Svarene fra disse to alternativene oppgjør 78,25% av svarene totalt.

(Figur 11)

På dette spørsmålet har vi satt 1 som minst stresset og 5 som mest stresset. Vi ser at alternativ 3 er alternativet flest svarer. Dette utgjør 38,8% av svarene. Svarene er ganske jevne under og over alternativ 3, men det er fortsatt flere som svarer 5 og 4 enn det er som svarer 1 og 2.

(Figur 12)

Her ser vi et litt mer jevnt resultat enn de andre spørsmålene om stress. Alternativ 3 og 4 er der flest folk samler seg.

6.0 Drøfting

Elever på KKG tjener mer og har et høyere pengeforbruk enn elevene på Vågsbygd VGS.

Basert på resultatene i figur 4, merker vi oss at en litt større andel KKG-elever svarer de høye svarsalternativene for pengebruk per uke (300-600kr og 600-1000kr). Vågsbygd-elevene samles i større grad i det nest laveste alternativet 100-300kr.

Figur 5 angir inntekt per uke og her er 45,7% av Vågsbygd-elevene samlet på det laveste alternativet mens KKG-elevene har høyere andel svar på de høyere alternativene. Da vi startet prosjektet hadde vi en hypotese om at KKG-elever tjente mer penger enn elever ved Vågsbygd VGS. Grunnet at undersøkelsen vår ikke er representativ kan vi bare trekke konklusjoner basert på våre respondenter. Vi kan altså fastslå at KKG-elevene som svarte på undersøkelsen har en noe høyere inntekt.

Skal vi analysere disse resultatene ved hjelp av Maslows behovspyramide vil vi argumentere for at elever på KKG i større grad tyr til pengebruk for å dekke sine grunnleggende behov for anerkjennelse og sosial tilhørighet. Som vi har nevnt tidligere i oppgaven, oppfatter vi KKG som en skole med høyere press på å ha merkeklær og andre dyre goder. Dersom elever opplever at det er viktig å ha disse godene for å passe inn og bli akseptert kan de ha et høyere forbruk. Dette betyr ikke nødvendigvis at KKG-elevene har større tilgang på penger, men at penger brukes som et middel for å oppnå sosial tilhørighet og anerkjennelse.

Ifølge teorien om rasjonelle valg vil individer ta beslutninger som fremmer deres egen nytte. Ved å vurdere fordeler og konsekvenser av handlingen vil personen komme til en konklusjon om å ta et valg som for dem virker rasjonelt. KKG-elevene som svarte på undersøkelsen har et noe høyere forbruk enn elevene på Vågsbygd, dette kan skyldes at de rettferdiggjør pengebruken med at de har høyere inntekt eller at de i større grad verdsetter forbruk. Kanskje elever på KKG oftere vurderer et høyt forbruk som rasjonelt, mens det motsatte gjelder på Vågsbygd.

Flere ting som kan forklare eller rettferdiggjøre høyt eller lavt pengebruk er høyere eller lavere inntekt, sosiale forventninger, personlige verdier og press. Elever som har en deltidsjobb, vil ha det lettere for å rettferdiggjøre pengebruk. Som nevnt tidligere oppfattes Vågsbygd som en skole hvor brukthandling oppfordres, dette kan komme av både økonomiske årsaker og klima-bekymringer. Fellesnevneren er at det handler om personers

holdninger. Noen elever kan ha økt bevissthet rundt bærekraft og derfor unngå unødvendige kjøp. Det samme gjelder hvis de har et bevisst forhold til sparing. Elever kan observere at personene rundt dem har ett høyt forbruk og ta et rasjonelt valg om at de selv også bør gjøre det.

Elevene på KKG opplever mer press på pengebruk.

På figur 6 ser vi at KKG i mye større grad bruker penger på russetiden. 28% av deltakerne fra KKG sier at de bruker penger på russetiden mens bare 6% fra Vågsbygd svarer det samme. KKG er en stor arena for russefeiringer der elevene samles i forskjellige russegrupper med egne russebusser, noe som er veldig dyrt. Denne «busskulturen» er, etter vår oppfatning, ikke like utbredt på Vågsbygd der et lite mindretall har «russevan» og det er svært uvanlig å være på russebuss.

Bruker vi subkulturteorien, kan forskjellene mellom pengebruken i russetiden, forklares ned at det finnes ulike normer og forventninger til elevene på de to skolene. Det at mange kjøper russebuss på KKG kan føre til at dette oppfattes som en sosial norm hos majoriteten av elevene. Negative sanksjoner som utestenging, mobbing og lavere sosial status kan gjøre det vanskelig å bryte normen.

Da vi diskuterte hypoteser i starten av prosjektet, kom temaet merkeklær på KKG opp. Vi hadde en tanke om at KKG muligens hadde et større press på bruk og kjøp av dyrere merkeklær. Kjøp av merkeklær kan være en måte å dekke enkelte behov i Maslows behovspyramide. Man kan føle at man tilhører ett felleskap når man går med disse klærne og dermed dekke sosiale behov. I tillegg kan det signalisere økonomisk velstand og gi høyere status noe som igjen dekker anerkjennelsesbehov.

Tanken vår om at KKG har ett betydelig større press på merkeklær forsterkes av resultatene i figur 7. Der har vi oppgitt en rekke påstander deltakerne kunne velge en eller flere av. En av disse påstandene var «På KKG er det stort fokus på merkeklær». Her har 53% av respondentene fra KKG krysset av.

Når det kommer til om elevene ofte må bruke penger for å kunne delta i sosiale aktiviteter, er resultatene ganske delt. De fleste på begge skolene svarer at de enten er «litt uenige» eller «litt enige». Det som skiller seg litt ut er svarene på alternativene «Svært uenig» og «Svært enig». Nesten dobbelt så mange fra Vågsbygd VGS svarer at de er «svært uenig» med påstanden

sammenlignet med KKG. Samtidig svarer nesten dobbelt så mange elever på KKG at de er «Svært ening» med påstanden. Dette styrker hypotesen om at elevene på KKG har mer press på pengebruk, i hvert fall innenfor vennegjenger.

Alle disse resultatene antyder at det elevene på KKG i større grad opplever et press for å bruke penger.

Unge opplever mye stress rundt penger

Vi kan sammenligne figur 11 og 12 for å kartlegge unges stressnivå rundt økonomi, sammenligne hvor stresset de er over hverdagslig økonomi og fremtidig økonomi. En merkbar forskjell er at resultatene er mer samlet på noen alternativer på figur 11, mens på figur 12 er svarene mer jevnt spredt utover alternativene. Det at folk i større grad har svart alternativ 1 eller 5 når det kommer til stress for den økonomiske fremtiden kan være interessant å påpeke. Enn kan tenke seg frem til at dette kanskje har med trinnene til deltakerne å gjøre. En elev i Vg3 opplever kanskje mer økonomisk stress ovenfor fremtiden, ettersom de i større grad skal begynne å flytte for seg selv, studere, jobbe, osv. enn en i Vg1 eller vg2. Annet enn dette samler deltakerne seg på svar alternativene 3 og 4 på begge spørsmål.

Selv om svarene på deltakerne er jevne på figur 12, er det et flertall som svarer alternativ 4 og 5 (41,3%) enn alternativ 1 og 2 (32,6%). Dette kan bety at dagens politiske og økonomiske verdenssituasjon gjør at unge stresser over fremtiden. Noen grunner kan være usikkerhet i arbeidsplassen og generell global usikkerhet. Flere jobber blir automatisert, og mennesker kan bli erstattet av roboter. Videre er global usikkerhet en enorm innflytelse på økonomien, mange har vært redde at det skal bryte ut ny krig mellom stormaktene, som hadde endret på den økonomiske situasjonen som eksisterer.

Det kan være vanskelig å kartlegge stress. Vi vet ikke hva unge definerer som stressende eller ikke stressende, og hvor de ville plassert økonomi. Vi vet at stress, og spesielt økonomisk stress, kan gå hardt utover det vi klarer å prestere som individer (Schouch, 2024). Stress påvirker hele kroppen din, men reaksjonen er avhengig av hvor lenge du opplever stresset. Lengre perioder med stress kan føre til større påvirkning. Både immunforsvaret, mage og tarm, matlyst og vekt, huden, muskler, skjelett, psykisk helse og hormonsyklusen din påvirkes av stress. Dette forklarer Charlotte Salter (Salter, 2023) i sin artikkel «Slik påvirkes kroppen din av stress». Igjen er det vanskelig å si om det økonomiske stresset deltakerne plasserer på 3 og 4 på en 1-5 skala er betydelig nok til at det f.eks. går utover andre deler av livene deres som skole og det sosiale. Vi kan derfor ikke si helt sikkert om hypotesen vår var korrekt eller

ikke, men det går muligens an å anta at økonomi er en stor faktor når det kommer til ungdoms stress nivåer.

Unge må bruke penger for å være sosiale og være en del av en vennegjeng.

Figur 8 (dere bruker mye penger i vennegjengen) viser en jevn fordeling mellom alle svarsalternativene, med en liten overvekt på litt enig. Undersøkelsen vår avdekker ikke store forskjeller i elevenes oppfatning av sin egen vennegjengs pengebruk, dette kan tyde på at normene for penger er forholdsvis like mellom skolene. Hadde vi lyktes med å lage en mer representativ undersøkelse ville vi kanskje hatt muligheten til å se forskjeller. Spørsmålet kunne også vært bedre formulert, da begrepet «mye penger» er subjektivt.

I figur 9 er det ikke en generell enighet om at deltakerne ofte må bruke penger for å være med venner, andelen svar er ganske lik mellom de to sidene (enig eller uenig). Det vi imidlertid legger merke til er at vågsbygd-elevne i større grad er svært uenige i påstanden mens KKG-elevne er svært enige. Disse resultatene underbygger at det er forskjeller i KKG og Vågsbygds pengevaner og stress.

Figur 10 viser om elevene ofte opplever at de ikke kan være med på sosiale aktiviteter fordi de ikke har penger. Her avdekkes en generell enighet mellom skolene om at påstanden ikke stemmer. Disse resultatene kan tolkes på to måter. Det kan bety at det ikke kreves så mye penger for å være med på sosiale aktiviteter eller at majoriteten av elevene har nok penger og ikke blir begrenset av dette. Siden figur 9 ikke viste en generell enighet kan vi ikke konkludere med hvilke av tolkningene som er riktig.

Høyt pengebruk innad i en vennegjeng eller på en skole kan tyde på at det er en eksisterende norm som krever et visst pengebruk for å være en del av gjengen. Når disse normene følges, kan det gis positive sanksjoner som annerkjennelse og status. Hvis ikke normene følges, kan det føre til negative sanksjoner som utestengelse. Det fører kanskje til at unge bruker mer penger, for å oppnå de positive sanksjonene, og unngå de negative. Elever vil ta rasjonelle valg basert på de sosiale normene rundt dem. Det å bruke mye penger kan anses som en investering i tilhørighet og status.

Konformitet er også en veldig relevant teori. Når andre i vennegjengen bruker penger, eller kjøper masse dyre merkeklær, vil flere kanskje bruke mer penger for å være konforme. De føler et press på å passe inn i vennegjengen, og føler de må være konforme for å gjøre det.

Påstander, figur 7

I starten av prosjektet var vi interessert i å vite om våre oppfatninger av skolene var noe som gjaldt andre elever i Kristiansand. For å undersøke dette lagde vi en rekke påstander som deltakerne kunne krysse av dersom de var enige. Vi kunne også forske på om det finnes forskjeller på hva elevene mente om sin egen skole vs. den andre.

Antall svar på de forskjellige påstandene om skolen tyder på at Vågsbygd-elever har et annerledes inntrykk av KKG enn elevene som selv går der. For eksempel sier 72% av elever fra Vågsbygd at det er stort fokus på merkeklær på KKG mens bare 53% av elevene fra KKG sier seg enige. Når det gjelder oppfatningen av KKG som en «Kakse/sosseskole» er det betydelig forskjell mellom svarene til de to skolene, men det er også en generell enighet om at påstanden stemmer. Her sier 79% av elever på Vågsbygd, og 67% av elever på KKG at KKG er en «Kakse/sosseskole».

49% fra KKG og 30% fra Vågsbygd peker ut KKG elever som rike. Dette bekrefter også oppfatningen av at KKG er en skole med høyere økonomisk status. Samtidig som det virker som at KKG elever i større grad oppfatter seg selv som rike.

Vi ser altså at inntrykket man har om en annen skole ikke nødvendigvis er likt inntrykket de har om seg selv. Stereotypene påvirker i stor grad din egen oppfatning av skolene. Faktumet at flere fra Vågsbygd mener at KKG har press på merkeklær enn de som selv går der kommer fra den generelle oppfatningen av KKG som en «rikere» skole. Selv om denne stereotypen eksisterer, betyr det ikke at det er en realitet.

Velger vi å se på elevenes meninger generelt- uten å skille mellom skolene avdekker vi en felles oppfatning av at KKG-elever bruker mer penger. Dette får vi bekreftet i resultatene på følgende påstander: «Elever på KKG bruker mer penger enn elever på Vågsbygd», «KKG er «kakse/sosse skolen»» og «Elever på KKG er rike.

7.0 Konklusjon

Dette forskningsprosjektet har avduket et litt høyere pengeforbruk og inntekt hos elevene på KKG i forhold til elever på Vågsbygd. Vi kan altså konstatere at hypotesen vår «Elever på KKG tjener mer og har et høyere pengeforbruk enn elevene på Vågsbygd VGS.» var korrekt. Kontrastene er likevel ikke så store som vi hadde forventet da vi startet prosjektet. En mer representativ undersøkelse ville kanskje gitt oss mer markante forskjeller.

Hypotesen «Elevene på KKG har mer press på pengebruk.» forsterkes ved at 53% av deltakerne fra KKG påpeker at det er stort fokus på merkeklær på skolen deres. Elever ved KKG er også i større grad enig i at de ofte må bruke penger for å være med venner. Deltakerne fra KKG bruker vesentlig mer av pengene sine på russetid og rusmidler, noe som antyder ett press forbundet med sosial tilhørighet.

Vi ser at hypotesen om at «Unge opplever mye stress rundt penger» delvis støttes. En moderat andel deltakere plasserer seg på nivå 4 og 5 både når det gjelder stress nå og for framtiden. Samtidig ligger majoriteten på stressnivå 3 og lavere. Over en tredjedel av respondentene opplever ett betydelig stress knyttet til egen pengebruk i dag og dette tallet er høyere når det gjelder framtiden.

Resultatene viser at over halvparten av respondentene bruker en vesentlig del av pengene sine på sosiale aktiviteter. Dette bekreftes av at nesten halvparten er enig i at det brukes mye penger i vennegjengen og at de ofte må bruke penger for å være med venner. Dette støtter hypotesen «Unge må bruke penger for å være sosiale og være en del av en vennegjeng». Selv om mange ofte må bruke penger på sosiale aktiviteter ser dette ut til i liten grad påvirke deltakelsen i slike aktiviteter. Det er små forskjeller mellom skolene.

Delen av spørreundersøkelsen hvor deltakerne skulle krysse av påstander de er enige i gir oss et tydelig bilde av stereotypene som finnes om de to skolene. Stereotypen om at KKG elever bruker mer penger enn Vågsbygd-elever bekreftes av begge skolene. Et klart flertall på begge skoler er enig i vår første hypotese «Elever på KKG tjener mer og har et høyere pengeforbruk enn elevene på Vågsbygd VGS». Påstanden om at KKG er en skole med «rikere» elever er det mindre enighet om og dette kan svekke hypotesen. Denne delen av undersøkelsen avdekker også forskjeller mellom Vågsbygd-elevens oppfatning av KKG og KKG-elevens oppfatning av seg selv. Dette blir spesielt tydelig når det gjelder fokus på merkeklær.

Vi mener at undersøkelsen vår ikke ble så pålitelig og gyldig som vi ønsket da vi har en del feilkilder som ugyldige svar og ujevn fordeling mellom kjønn, trinn og skoler. For få deltakere, spesielt fra KKG, gjør konklusjonene fra undersøkelsen usikre. Vi har måtte vært kritiske til prosentandelene og bare trekke konklusjoner basert på vårt utvalg og ikke fastslå at resultatene stemmer for skolene som helhet.

En usikkerhet med denne typen undersøkelser er at deltakere ikke svarer ærlig. Dette fikk vi erfare ved gjennomgang av datasettet som inneholdt en del useriøse svar. For å oppnå en pålitelig og gyldig studie bør man unngå at spørsmålene er vanskelige og at spørreundersøkelsen er for lang. Dette vil gjøre at deltakerne mister interesse og ikke leser spørsmålene godt nok til å svare ærlig. Noen av spørsmålene kan ha vært uklare og/eller for lite målbare. Eksempler på dette er bruken av uttrykk som «mye», «ofte» og manglende beskrivelse av hva som menes med «stress». I ettertid fant vi ut at det ikke var noen begrensning på antall ganger en person kunne svare på undersøkelsen. Vi kunne heller ikke se om noen hadde svart flere ganger, siden undersøkelsen var anonym.

Flere deltakere og mer avansert analyseverktøy kunne gjort undersøkelsen vår bedre. Vi kunne da undersøkt flere detaljer som sammenhenger mellom blant annet kjønn, klassetrinn og inntekt. Dette kan være interessant å forske på videre. Tidlig i prosjektet ønsket vi også å gjennomføre noen dybdeintervjuer for å utdype kvalitative elementer. Dette gikk vi bort ifra fordi oppgaven da ville blitt for *omfattende*.

8.0 Kildeliste

Aanesen, K. H. (2020,12. 11). *Årsaker til kriminalitet og marginalisering*. Hentet den 28. januar 2025 fra Snl.no: <https://ndla.no/nb/r/sosiologi-og-sosialantropologi/arsaker-til-kriminalitet-og-marginalisering/1a6445d068>

Byklum, K. (2019, august 15). *Jeg må innrømme at jeg kjøpte et par merkeskjorter før jeg begynte her*. Hentet den 3. februar 2025 fra Fvn.no: <https://www.fvn.no/aktuelt/i/e86Q5y/jeg-maa-innroemme-at-jeg-kjoeppe-et-par-merkeskjorter-foer-jeg-begynte-her>

Dalsklev, M., Eimot, K. (2018, april 24). *En tankevekkende studie av kognitiv dissonans*. Hentet den 19 januar 2025 fra Psykologisk.no: <https://psykologisk.no/2014/08/en-studie-av-kognitiv-dissonans/>

Grønmo, S. (2024, mai 15.). *Kvantitativ metode*. Hentet den 13. januar 2025 fra snl.no: https://snl.no/kvantitativ_metode

Huvenes, F. (2024, november 26.). *Kristiansand Katedralskole*. Hentet den 15. februar 2025 fra snl.no: https://snl.no/Kristiansand_katedralskole

Kvam, M. (2024, 8 februar) *Økonomiske bekymringer kan gi dårligere helse*. Hentet den 3. februar 2025 fra NHI.no: <https://nhi.no/forskning-og-intervju/okonomiske-bekymringer-kan-gi-darligere-helse>

Salter, C., (2023, 27. februar.). *Slik påvirkes kroppen din av stress*. Hentet den 6. februar 2025 fra kry.no: <https://www.kry.no/helsenytt/slik-pavirkes-kroppen-din-av-stress/>

Schou, I. (2024, 2 januar). *Slik påvirkes vi av økonomisk stress*. Hentet den 3. februar 2025 fra forskning.no: <https://www.forskning.no/enkelt-forklart-finans-okonomi/slik-pavirkes-vi-av-okonomisk-stress/2297902>

SSB. (2025, januar 10.). *Prisen avtok i 2024*. Hentet den 16. januar 2025 fra SSB.no: <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/konsumpriser/statistikk/konsumprisindeksen/artikler/prisveksten-avtok-i-2024>

Svartdal, F., (2024, 22. november). *Kognitiv dissonans*. Hentet den 17. januar 2025 fra snl.no: https://snl.no/kognitiv_dissonans

Svartdal, F., (2024, 26. november). *Konformitet*. Hentet den 17. januar 2025 fra snl.no: https://snl.no/konformitet_-_psykologi

Svendsen, T. F. (2021). *Psykologi I*. Skien: Aschehoug.

Tipeltex, (u.d). *Kva er inflasjon?* Hentet den 15. januar 2025 fra tipeltex.no:

<https://www.tripletex.no/ordbok/hva-er-inflasjon/>

9.0 Vedlegg:

...

Hvilket trinn går du på? *

- ☐ vg1
- ☐ vg2
- ☐ vg3
- ☐ Påbygg
- ☐ Annet...

Hvilket kjønn er du *

- ☐ jente
- ☐ gutt
- ☐ Annet...

Hvilken skole går du på? *

- ☐ Vågsbygd
- ☐ KKG
- ☐ Annet

Hvor mye penger bruker du i en vanlig uke? *

- ☐ 0-100kr
- ☐ 100kr-300kr
- ☐ 300kr-600kr
- ☐ 600kr-1000kr
- ☐ 1000kr+

Hvor mye tjener du i en vanlig uke? (Inkludert ukelønn, all inntekt) *

- ☐ 0kr-200kr
- ☐ 200kr-500kr
- ☐ 500kr-1000kr
- ☐ 1000kr-2000kr
- ☐ 2000kr+

Hva bruker du hovedsakelig penger på ukentlig? *

Her kan du velge flere alternativer, så velg de som passer for deg

- ☐ Kosmetikk (sminke, hudpleie, hårpleie)
- ☐ Klær (Tøy, tilbehør som smykker og ringer)
- ☐ Fritidsaktiviteter / hobby
- ☐ Sosialt / være med venner (Gå på cafe, kino osv.)
- ☐ Mat
- ☐ Alkohol, nikotin og andre rusmidler
- ☐ Russetiden
- ☐ Annet...

Dere bruker mye penger i vennegjengen *

Dette er en påstand, så velg den du føler passer best for deg. Det vil også komme flere påstander i undersøkelsen, så da velger du den som du føler passer best.

- ☐ Svært uenig
- ☐ Litt uenig
- ☐ Vet ikke
- ☐ Litt enig
- ☐ Svært enig

...

Hvor ofte tenker du på egen pengebruk? *

- ☐ alltid
- ☐ daglig
- ☐ et par ganger i uka
- ☐ ukentlig
- ☐ sjeldent
- ☐ Annet...

...

Du må ofte bruke penger for å være med vennene dine (for sosiale aktiviteter, ut å spise, shopping, russetid osv.) *

- ☐ svært uenig
- ☐ litt uenig
- ☐ vet ikke
- ☐ litt enig
- ☐ svært enig

Det er sosiale sammenkomster du ikke kan delta på fordi du ikke har penger (fester, shopping, bowling, kino, russetid osv.) *

- ☐ svært uenig
- ☐ litt uenig
- ☐ vet ikke
- ☐ litt enig
- ☐ svært enig

Hvor stresset blir du over eget pengebruk *

Her er det en rangeringsskala, der 1 er nesten ikke stresset, og 5 er mest stresset. Velg den som passer deg best.

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5

Hvor stresset blir du over fremtiden din (Med tanke på økonomien din) *

Her er det en rangeringsskala, der 1 er nesten ikke stresset, og 5 er mest stresset. Velg den som passer deg best.

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5

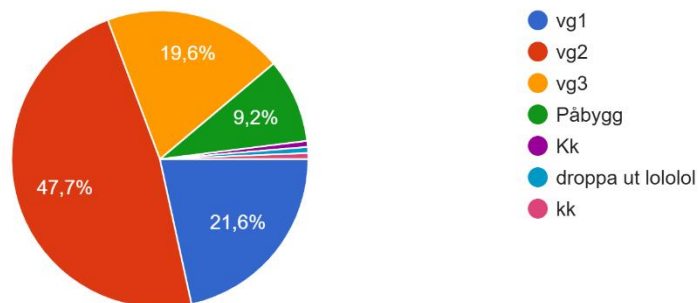
Hvilke påstander mener du at stemmer? (Merk av alle du mener) *

- ☐ Elever på KKG bruker mer penger enn elever på Vågsbygd
- ☐ Elever på Vågsbygd bruker mer penger enn elever på KKG
- ☐ Elever på Vågsbygd bruker like mye penger som elever på KKG
- ☐ KKG er "kakse / sosse skolen"
- ☐ På KKG er det stort fokus på merkeklær
- ☐ På Vågsbygd er det ikke stort fokus på merkeklær
- ☐ Elever på Vågsbygd er fattige
- ☐ Elever på KKG er rike
- ☐ Annet...

9.1 Vedlegg 2

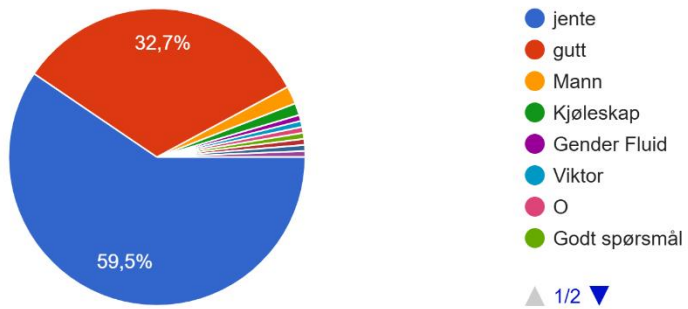
Hvilket trinn går du på?

153 svar

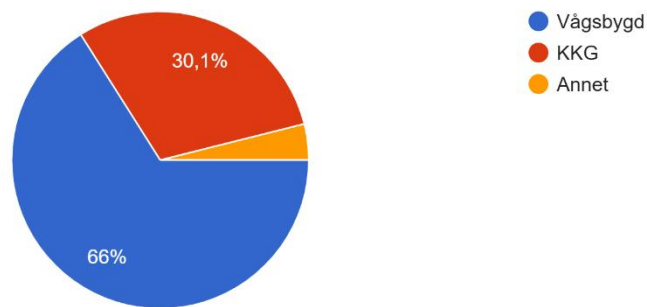
Hvilket kjønn er du

153 svar

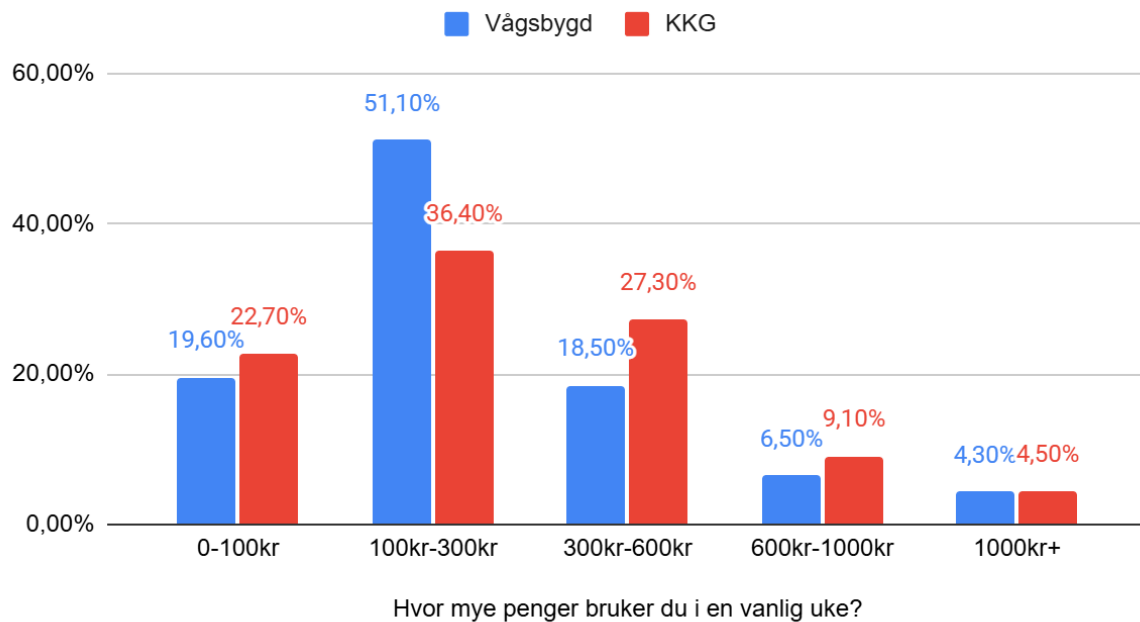

Hvilken skole går du på?

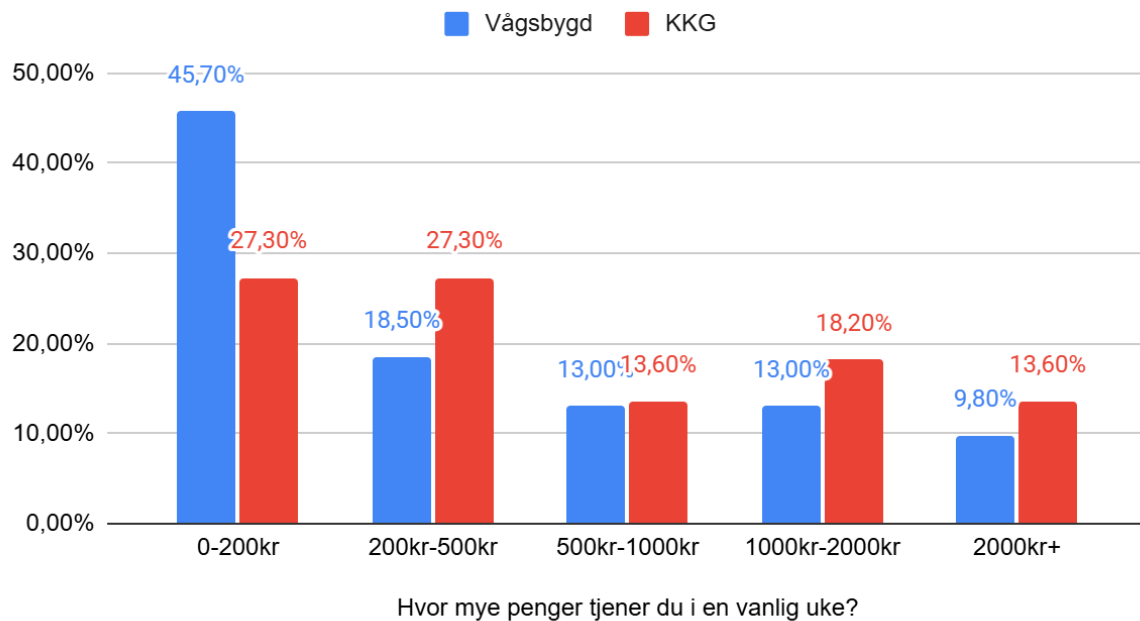
153 svar

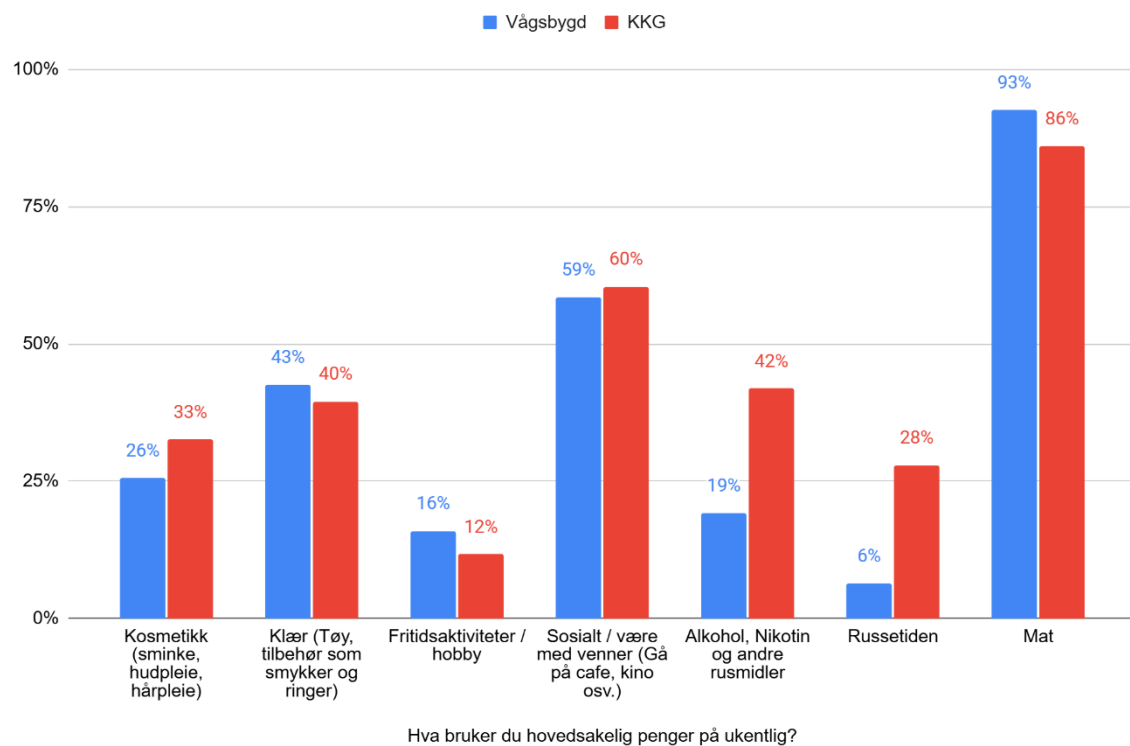
Vågsbygd VS KKG

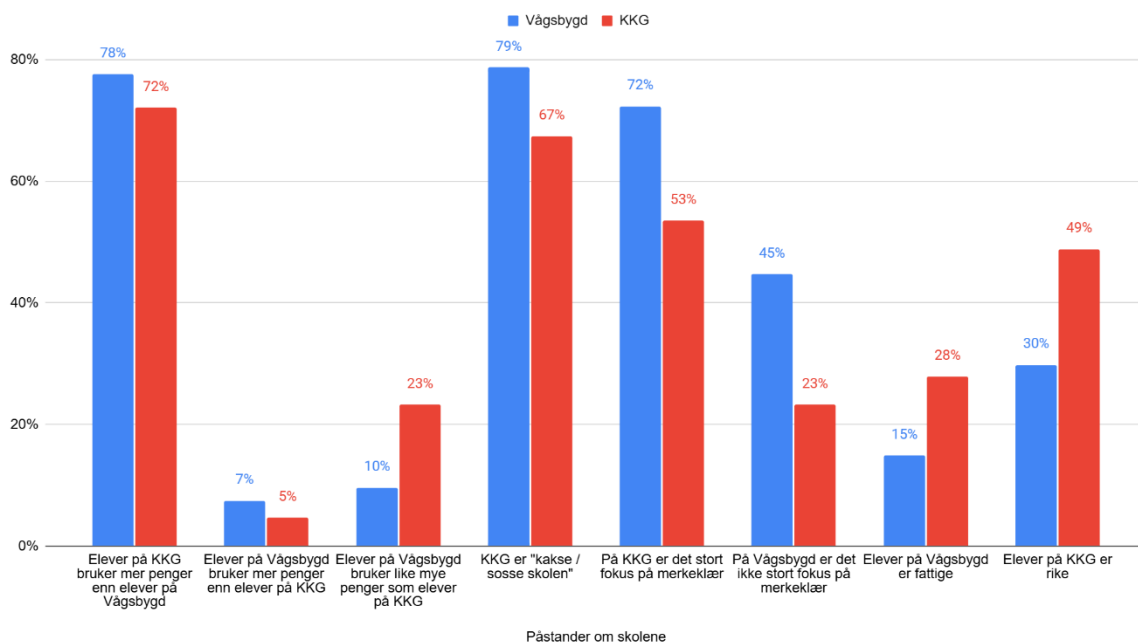
Vågsbygd VS KKG

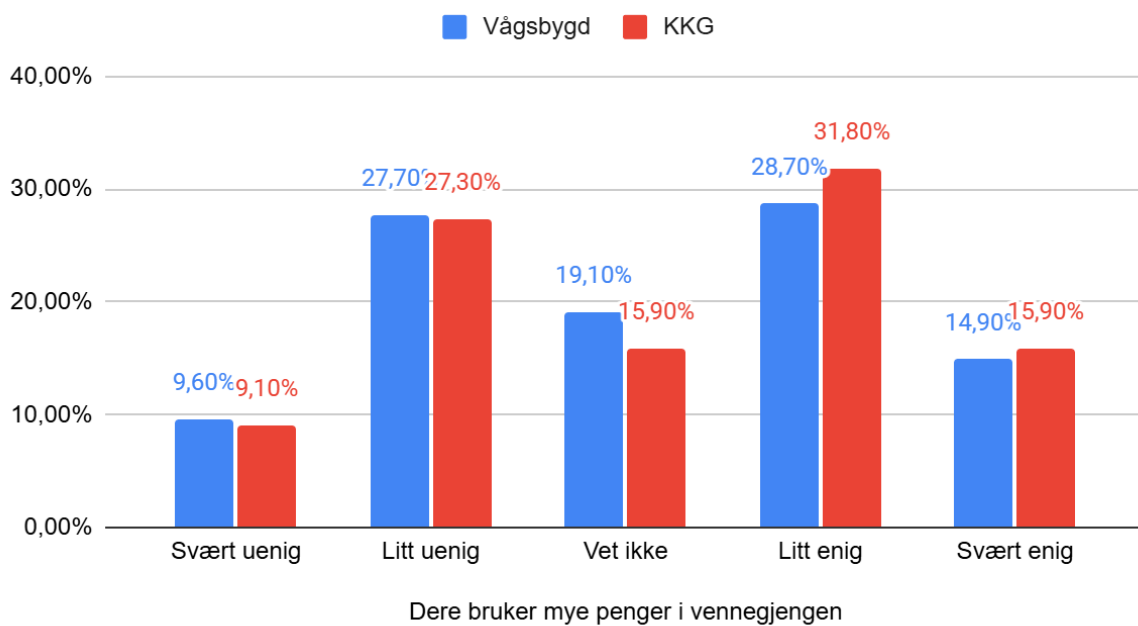
Vågsbygd og KKG

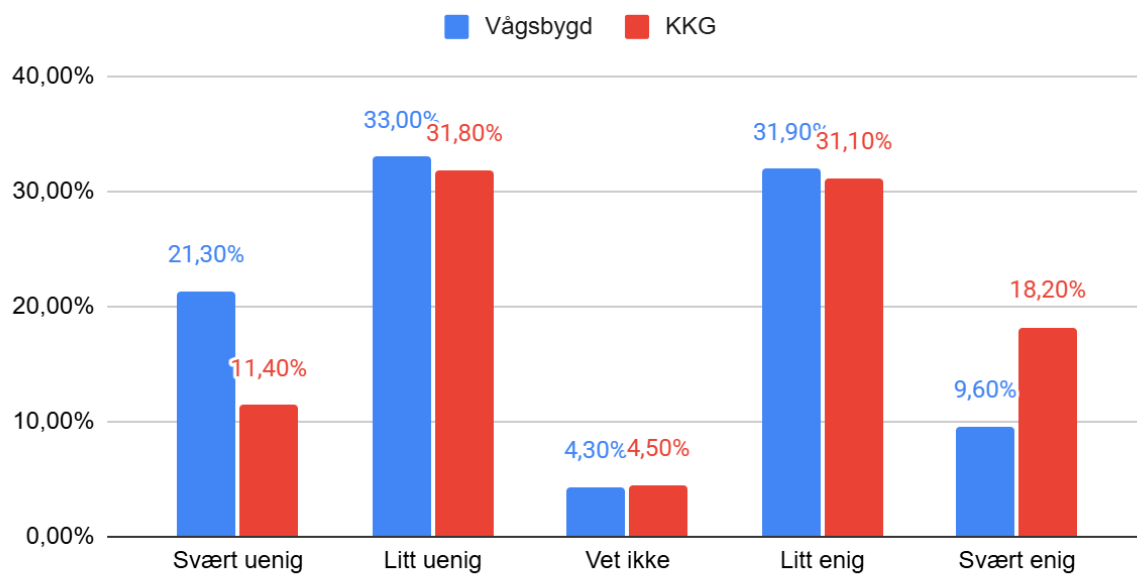
Vågsbygd VS KKG

Vågsbygd VS KKG

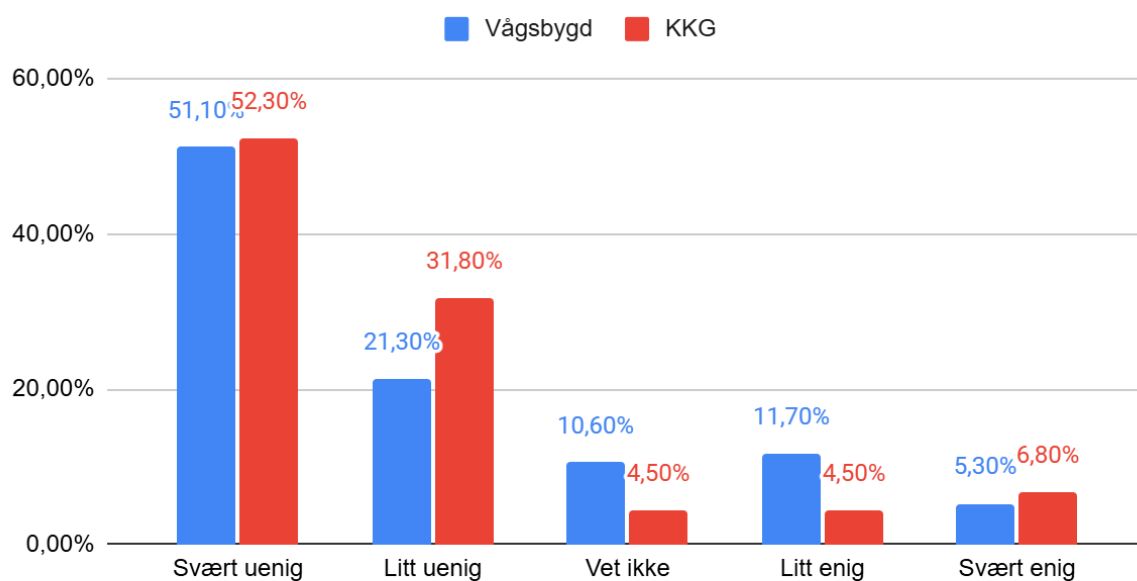

Vågsbygd VS KKG

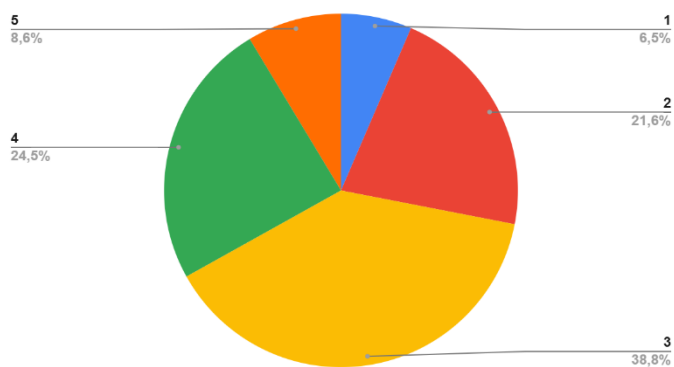
Du må ofte bruke penger for å være med vennene dine (for sosiale aktiviteter, ut å spise, shopping, russetid osv.)

Vågsbygd VS KKG

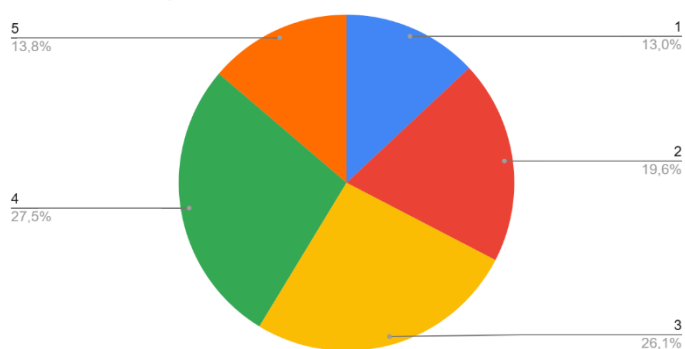

Det er sosiale sammenkomster du ikke kan delta på fordi du ikke har penger (fester, shopping, bowling, kino, russetid osv.)

Hvor stresset blir du av eget pengebruk?

Hvor stresset blir du over fremtiden din (Med tanke på økonomien din)

Hvor ofte tenker du på egen pengebruk?

